

Agnieszka Pudelko, a.pudelko@doctoral.uj.edu.pl
Uniwersytet Jagielloński, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej

Turyści czy spacerowicze? Próba charakterystyki uczestników spacerów literackich

Słowa kluczowe: turystyka literacka, spacery literackie, Kraków

Abstrakt

W 2013 roku Kraków stał się częścią prestiżowej Sieci Miast Kreatywnych UNESCO w dziedzinie literatury. W związku z tym oferta wydarzeń związanych z tą tematyką jest systematycznie poszerzana. Jednym z jej elementów są spacery literackie organizowane przez kilka instytucji w mieście. Jest to rodzaj oprowadzania po zakamarkach miasta związanych z pisarzami, ich dziełami lub innymi wydarzeniami istotnymi dla literatury. Głównym celem artykułu jest zbadanie odbiorców oferty spacerów literackich, przeprowadzone ze względu na konieczność podnoszenia jakości świadczonych usług. Poza celem *stricte* utylitarnym, badanie nakierowane jest na wypełnienie luki badawczej w zakresie znajomości potencjalnych uczestników turystyki literackiej. We wstępie tekstu zarysowana została specyfika spacerów literackich w kontekście turystyki kulturowej. Dalej przedstawione zostały wyniki badań ankietowych, prowadzonych od kwietnia do października 2016 r., wsparte obserwacją prowadzoną w czasie oprowadzania grup i osób indywidualnych. Na koniec sformułowano rekomendacje do dalszych działań.

Wprowadzenie

Turystyka literacka w Polsce, chociaż wciąż pozostaje w niszy, staje się coraz bardziej popularną formą spędzania wolnego czasu. Świadczy o tym chociażby zwiększająca się liczba organizowanych w naszym kraju festiwali literackich i powiększające się grono ich uczestników. Wśród największych z nich należy wymienić chociażby krakowskie festiwale Conrada i Miłosa, Literacki Sopot, Big Book Festival w Warszawie czy wrocławski Festiwal Kryminału. W celu odwrócenia spadkowego trendu czytelnictwa podejmowane są kreatywne działania, które również mogą stać się częścią oferty skierowanej do turystów literackich. Wśród nich możemy wymienić gry miejskie, inicjatywy podejmowane przez muzea biograficzne oraz związane z techniką drukarską, a także spacery literackie, które coraz częściej organizowane są w różnych miastach Polski. O ile oferta jest systematycznie poszerzana, to brak jest obecnie badań dotyczących jej odbiorców, które mogłyby wskazać odpowiedź na pytanie, kim są te osoby, jakie były ich motywacje do wzięcia udziału w wydarzeniu, oraz pozwolić na lepsze dostosowanie oferty do ich potrzeb w przyszłości. Niniejszy artykuł ma na celu uzupełnienie tej luki badawczej, oraz odpowiedź na poniższe pytania:

1. Kim są uczestnicy spacerów literackich? Czy można nazwać ich turystami?
2. Jakie motywacje skłoniły ich do wzięcia udziału w tym wydarzeniu? Czy są z niego zadowoleni?
3. Jakie rekomendacje, na bazie uzyskanych wyników, można sformułować odnośnie dalszej organizacji spacerów literackich w Krakowie i innych miastach?

We wstępie tekstu zarysowana zostanie specyfika spacerów literackich w kontekście turystyki kulturowej. Dalej przedstawione zostaną wyniki badań ankietowych, wsparte obserwacją prowadzoną w czasie oprowadzania grup i osób indywidualnych. Na koniec sformułowane zostaną rekomendacje do dalszych działań.

Turystyka literacka jako rodzaj turystyki kulturowej

Turystyka kulturowa to dziedzina turystyki, która w większym stopniu nastawiona jest na poznanie i przeżycie niż zobaczenie. Można ją zdefiniować jako: „przemieszczanie się osób z miejsc ich stałego zamieszkania do miejsc atrakcji kulturalnych, w celu zdobycia nowych informacji i doświadczeń, oraz zaspokojenia własnych potrzeb” [Jędrzyak 2008, s. 9]. K. Wöhler [1997, s. 109, za: Buczkowska 2010, s. 21] uważa, że: „Turystyka kulturowa jest też »podróżą w czasie« do miejsc, w obrębie własnego regionu (»tutaj«), albo do innych regionów (»tam«), która ukazuje to, co typowe w przeszłości i/albo współcześnie”. Autor zwraca więc uwagę, że podróże w ramach turystyki kulturowej można także podejmować w obrębie własnego regionu, a poszerzając informacje na temat aktualnych wydarzeń i czerpiąc wiedzę o przeszłości, budować własną tożsamość. Podstawowym motywem podejmowania podróży w wypadku turystyki kulturowej jest dziedzictwo kulturowe, które może być pojmowane wąsko (jako zabytki) lub szeroko (jako ogół kultury – życie codzienne, technika, krajobraz ukształtowany przez człowieka, literatura, gastronomia itp.) [Barbier 2009, za: Buczkowska 2010, s. 20]. Jednym z rodzajów szeroko pojmowanej turystyki kulturowej jest turystyka literacka.

Turystyka literacka, zdaniem K. Buczkowskiej [2008, s. 58], to „forma turystyki kulturowej, której główną motywacją jest docieranie do określonych miejsc związanych w różnorodny sposób z literaturą (literaturą piękną i literaturą faktu), umożliwiającą szeroki kontakt z kulturą (...)”. Autorka zwraca uwagę na fakt, że turystyka literacka nie wiąże się tylko z odwiedzaniem miejsc opisywanych na kartach literatury i związanych z jej twórcami. Jest to także poszukiwanie miejsc nieistniejących (odnajdywanie literackiej fikcji w rzeczywistości), wizyty w miejscach upamiętniających pisarzy (pomniki, epitafia, centra kultury itp.), ale także udział w wydarzeniach literackich i zwiedzanie ekspozycji związanych z procesem powstawania książki [Buczkowska 2008, s. 58-59].

Z kolei A. Kowalczyk [2010, s. 19-21] sytuuje turystykę literacką w ramach turystyki zrównoważonej, która respektuje ochronę wartości kulturowych i naturalnych obszaru, umożliwiając odwiedzającym kontakt z mieszkańcami, współtworzącymi jednocześnie tą gałąź gospodarki. Wśród cech turystyki literackiej autor wymienia jej niewielkie, w porównaniu z innymi rodzajami turystyki, oddziaływanie ekonomiczne (w przypadku niewielkiej liczby miejsc, głównym powodem ich wyboru na cel wyjazdu jest ten związany tylko i wyłącznie z literaturą), ścisłe powiązanie z bieżącymi trendami w kulturze (co skutkuje koniecznością częstej zmiany oferty) oraz krótki czas pobytu turystów w danym miejscu. Z drugiej strony autor podkreśla, że przed przyjazdem do danego miejsca turysta literacki zapoznaje się z literaturą (również beletrystyką) dotyczącą regionu, chce spędzić czas w konkretnym miejscu, by poczuć jego *genius loci*, a podróże te zwykle mają charakter elitarny i odbywają się w małych grupach, zatem zasadne jest zakwalifikowanie turystyki literackiej jako części turystyki zrównoważonej [Kowalczyk 2010, s. 26-27].

Badacze prezentują odmienne poglądy odnośnie roli turystyki literackiej. Część z nich argumentuje, że podróże literackie zwykle stanowią jeden z wielu motywów podróży [Zmyślony 2001, s. 22], inni twierdzą, że w ostatnich latach nurt ten rozwinął się na tyle silnie (np. za sprawą bestsellerów takich jak książki o Harrym Potterze czy publikacje Dana Browna), że stał się częścią turystyki masowej, a motywacje literackie mogą stanowić główny cel podjęcia podróży [Stasiak 2009, s. 226]. Na jeszcze inny aspekt zwraca uwagę E. Rybicka [2014, s. 108, 222], która wyraźnie sprzeciwia się rozpatrywaniu turystyki literackiej jedynie w wymiarze ekonomicznym i sprowadzenia jej do roli produktu turystycznego. Podkreśla za to silny związek tego rodzaju turystyki z budowaniem kapitału kulturowego i społecznego mieszkańców. Zdaniem autorki podróże literackie są istotnym czynnikiem kształtującym tożsamość mieszkańców, pozwalającym im na budowanie kompetencji kulturowych i społecznych oraz odnajdywanie niezwykłości w otaczającej ich na co dzień scenerii.

Podsumowując powyższe rozważania teoretyczne, turystykę literacką można zakwalifikować jako gałąź turystyki kulturowej w jej szerokim rozumieniu. Są to wszelkie podróże podejmowane z motywacji związanych z literaturą, obejmujące zarówno odwiedzanie miejsc związanych z pisarzami, bohaterami ich książek, jak i udział we wszelkich wydarzeniach pokrewnych. Wśród profitów z turystyki literackiej można wyróżnić zarówno te o znaczeniu ekonomicznym, jak i społeczno-kulturowym. Jednym z miejsc, które może stać się wiodącym w zakresie turystyki literackiej w Polsce, jest Kraków.

Turystyka literacka w Krakowie

W 2013 roku Kraków stał się częścią Sieci Miast Kreatywnych UNESCO w dziedzinie literatury. Dostrzeżono nie tylko jego wielowiekową tradycję na tym polu, ale także działania dotyczące wykorzystania tego dziedzictwa współcześnie i kreowania wartościowych wydarzeń związanych z literaturą. Przynależność do Sieci Miast Kreatywnych UNESCO to zarazem szansa jak i wyzwanie – umożliwia ona zacieśnienie współpracy z innymi miastami przynależącymi do Sieci, co skutkować może rozwojem turystyki literackiej, ale jest to także zobowiązanie do podejmowania i promowania wielu działań na rzecz literatury. Małopolska i Kraków posiadają duży potencjał pod kątem rozwoju turystyki literackiej, są nim zarówno znane w Polsce i poza jej granicami postaci, które związały swój los z miastem (jak Stanisław Wyspiański, Wisława Szymborska, Czesław Miłosz, Stanisław Lem czy Sławomir Mrożek), obiekty (zarówno te bezpośrednio związane z pisarzami np. ich domy, jak i instytucje kultury kreujące ofertę literacką), czy festiwale (np. Conrada, Miłosza, Targi Książki) [Pudełko 2014, s. 75-91].

A. Stasiak [2009, s. 246], charakteryzując potencjał turystyki literackiej, pisze: „Paradoksalnie jednak, duża liczba wartościowych utworów mitologizujących przestrzeń miejską nie ułatwia wykreowania literackiego produktu turystycznego. Mnogość mitów »rozmywa« bowiem wizerunek miasta, sprawia, że jest on mało wyrazisty, niekiedy nawet niespójny czy wewnętrznie sprzeczny. Z tego punktu widzenia korzystniej jest posiadać jedno dzieło, ale o dużej sile oddziaływania na emocje czytelników”. Jednak ta wielowątkowość, która z perspektywy autora stanowi przeszkodę w kreowaniu produktów turystycznych, może być także niewątpliwą zaletą, bazą do opowiadania miasta na nowo, przedstawiania za każdym razem innego jego oblicza, ucieczki od schematyzmu. Kraków, jawi się więc jako miasto palimpsest, w którym dekonstruowany jest jego tradycyjny wizerunek na rzecz odkrywania nowych przestrzeni i znaczeń [Kubicki 2015, s. 27-36]. W każdej literackiej podróży przez samo tylko zabytkowe centrum możemy odkrywać nową warstwę – przedstawiając Kraków młodopolskich skandalistów, średniowiecznych dziejopisarzy, mitów i legend, noblistów, literatury II obiegu czy fantastyki – niejednoznaczność jest niejako wpisana w literacką opowieść o Krakowie. Być może w przypadku mniejszych miast, w których branża turystyczna nie rozwija się tak prężnie, konieczne jest stworzenie spójnego produktu turystycznego opartego tylko na jednej lekturze. Jednak dla Krakowa ta wielowątkowość staje się też szansą na pokazanie jego innego oblicza, nawet dla tych którym wydaje się, że dobrze znają miasto. Stwarza to także możliwość rozłożenia ruchu turystycznego poza ścisłe centrum miasta, co obecnie wydaje się być jednym z największych wyzwań stojących przed zarządzającymi rozwojem rynku turystycznego w mieście.

Tego rodzaju możliwości dostrzeżono w dokumentach strategicznych – w „Strategii rozwoju turystyki w Krakowie na lata 2014-2020”, jako jedno z zadań dotyczących celu szczegółowego związanego z kreowaniem nowych produktów turystycznych, wyróżniono budowę nowej oferty Krakowa w oparciu o jego potencjał filmowy i turystyczny (Zadanie II.3.5. „Kraków w roli głównej – turystyka literacka i filmowa”). Szczególną szansę

zauważono w przynależności Krakowa do Sieci Miast Kreatywnych UNESCO oraz w prestiżowych festiwalach literackich (Conrada czy Miłosza) [*Uchwała nr CXXI/1965/14 Rady Miasta Krakowa* 2014, s. 43]. Jednym z wydarzeń wykorzystujących wielowątkowość literackiego dziedzictwa miasta i jego współczesnego oblicza, skierowanym m.in. do turystów, są spacer literackie.

Spacer literackie

Spacer po mieście to coraz powszechniejsza forma jego poznawania. Pozytywnym aspektem deregulacji zawodu przewodnika było widoczne poszerzenie oferty oprowadzań, których zaczęły podejmować się także osoby nie posiadające wcześniej uprawnień, ale będące specjalistami w innych dziedzinach: etnografii, biologii, historii czy właśnie literatury.

Zdaniem A. Mikosa von Rohrscheidta [2011, s. 143] wśród klasycznych form przewodnictwa miejskiego wyróżniamy oprowadzanie piesze („spacer prowadzony”), które może przybierać formę spaceru historycznego lub tematycznego oraz objazd, czyli przewodnictwo w ramach *sightseeing/city tours*. Według tego podziału spacer literackie należałoby zaliczyć do spacerów tematycznych. Odbývają się one zwykle w przestrzeni miast historycznych. Przewodnik w tym wypadku jest: „narratorem historii miasta, interpretatorem jego dziedzictwa kulturowego i jednocześnie ekspertem, odpowiadającym gościom na ich pytania”. Przy czym wydaje się, że termin spacer jest bardziej odpowiednim z punktu widzenia teoretycznego niż wycieczka, która definiowana jest jako „rodzaj imprezy turystycznej, której program obejmuje zmianę miejsca pobytu jej uczestników” [*Ustawa o usługach turystycznych* 1997, art. 3 ust. 3].

Spacer literackie bez wątpienia są częścią oferty turystycznej, jednak nie wszystkich ich uczestników można określić mianem turystów. Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) dzieli odwiedzających (czyli osoby przebywające poza miejscem swojego stałego zamieszkania do 12 miesięcy) na turystów i odwiedzających jednodniowych (w innych tłumaczeniach też: wycieczkowiczów), przy czym dominującym kryterium podziału jest nocleg w miejscu docelowym (turyści) lub jego brak (wycieczkowicze) [Cymańska-Garbowska, Steblik-Właźlak 2013, s. 12]. Tymczasem w spacerach literackich mogą brać udział osoby, które zwiedzają miejsce swojego zamieszkania, poznając je z niecodziennej perspektywy, tym samym nie można ich zaliczyć do grupy turystów ani wycieczkowiczów. Uczestników spacerów literackich (zarówno turystów, wycieczkowiczów, jak i mieszkańców) można określić wspólnym mianem spacerowiczów.

Spacer literackie stają się coraz popularniejszym sposobem zwiedzania miasta i promocji literatury. Zwykle organizowane są przez publiczne instytucje kultury zajmujące się promocją czytelnictwa, biblioteki, kawiarnie i księgarnie literackie, prywatnych przewodników i biura podróży. Oprowadzającym najczęściej jest przewodnik lub inna osoba posiadająca kompetencje w tym zakresie. Zdarza się także, że w rolę przewodników wcielają się sami autorzy książek. Przykładowo w Krakowie Mariusz Wollny prowadzi autorskie spacer śladami Kacpra Ryxa⁷, Łukasz Orbitowski oprowadzał po literackich zakątkach miasta w ramach festiwalu Apostrof organizowanego przez Empik⁸, a Jacek Dehnel i Piotr Tarczyński prowadzili zainteresowanych ścieżkami, które przemierzała bohaterka ich książki profesorka Szczupaczyńska⁹. Cykliczne lub jednorazowe spacer literackie

⁷ Zob. *Spacer śladami Kacpra Ryxa i nie tylko*, <http://kacper-ryx.home.pl/spacer-po-krakowie> [07.03.2017]

⁸ Zob. *Literacki Kraków. Spacer po literackim Krakowie prowadzi Łukasz Orbitowski*, www.empik.com/kultura/apostrof/wydarzenie/literacki-krakow [07.03.2017]

⁹ Zob. *Spacer literacki z Jackiem Dehnelem i Piotrem Tarczyńskim!* <http://miastoliteratury.pl/rozdarta-zaslona-literacki-spacer-z-jackiem-dehnelem-i-piotrem-tarczyńskim> [07.03.2017]

odbywały się do tej pory m.in. w Warszawie¹⁰, Gdańsku¹¹, Lublinie¹², Toruniu¹³ czy we Wrocławiu¹⁴.

Najbogatszą ofertę pod tym względem prezentuje Kraków – cykliczne spacerory literackie organizowane są już od 2014 roku przez Krakowskie Biuro Festiwalowe (KBF), a w ostatnich latach inicjatywę podchwyciły też inne instytucje i wydarzenia (np. Festiwal Niezależnych Księgarni czy Festiwal Kultury Żydowskiej i kawiarnia Cheder). Organizowane do tej pory przez KBF spacerory literackie dotyczyły różnorodnej tematyki [tab. 1]. Skupiano się zarówno na przedstawieniu wybitnych literatów związanych ze stolicą Małopolski (m.in. Wisława Szymborska, Czesław Miłosz, Sławomir Mrożek czy Stanisław Wyspiański), ukazaniu literackiego oblicza poszczególnych miejsc (Nowa Huta, Cmentarz Rakowicki). Nie zabrakło oferty przekrojowej (np. śladami poezji, szlak krakowskich pisarek, szlak poezji niepokornej, szlak kryminalny), związanej z festiwalami i innym wydarzeniami (Światowy Dzień Książki – szlak krakowskich księgarni, Festiwal Nauki w Krakowie – szlak Stanisława Lema, Festiwal Conrada – szlak Josepha Conrada) lub skierowanej do najmłodszych (Szlak Baltazara Gąbki). Udział w spacerach jest bezpłatny, obowiązują wcześniejsze zapisy drogą mailową (nie wcześniej niż miesiąc przed rozpoczęciem wydarzenia, zapisać można tylko dwie osoby). Zainteresowanie spacerami jest bardzo duże, zwykle liczba zgłoszeń jest większa niż miejsc (średnio grupa liczy ok. 40 osób, a w przypadku najbardziej popularnych tematów zdarzało się, że zgłoszeń było nawet trzy razy więcej). Orowadzanie, w zależności od wybranej trasy, trwa zwykle 1,5 – 2 godzin i prowadzi przez centrum miasta i okolice.

Tab. 1. Oferta spacerów literackich Krakowa Miasta Literatury UNESCO

2014	2015	2016
1. Szlak Wisławy Szymborskiej (31.05)	1. Szlak krakowskich księgarni – z okazji Światowego Dnia Książki (23.04)	1. Szlak krakowskich pisarek (30.04)
2. Śladami poezji (28.06)	2. Szlak Stanisława Lema (25.04)	2. Szlak Stanisława Lema – z okazji Festiwalu Nauki w Krakowie (21.05)
3. Utwory lekkie, łatwe i przyjemne (26.07)	3. Szlak Czesława Miłosza – z okazji Festiwalu Miłosza (16.05)	3. Szlak Baltazara Gąbki – z okazji Dnia Dziecka (28.05)
4. Literacka Nowa Huta na rowerach (30.08)	4. Szlak Baltazara Gąbki: nie tylko dla najmłodszych (30.05)	4. Szlak Czesława Miłosza z okazji Festiwalu Miłosza (11.06)
5. Szlak realizmu knajpianego (27.09)	5. Szlak Sławomira Mrożka (27.06)	5. Szlak poetów niepokornych (25.06)
6. Szlak kryminalistów (25.10)	6. Szlak Jerzego Pilcha (25.07)	6. Szlak Mordechaj Gebirtiga z okazji Festiwalu Kultury Żydowskiej (2.07)
	7. Szlak poezji śpiewanej (29.08)	7. Literacki Kraków (31.07)
	8. Szlak Wisławy Szymborskiej (26.09)	8. Szlak Stanisława Wyspiańskiego (27.08)
	9. Spacer wspomnieniowy po Cmentarzu Rakowickim (31.10)	9. Kraków pod lupą – cudzoziemscy pisarze w mieście Kraka (24.09)
		10. Szlak Wisławy Szymborskiej – z okazji dwudziestolecia przyznania Nagrody Nobla (1.10)
		11. Szlak Josepha Conrada – z okazji Festiwalu Conrada (29.10)

Źródło: opracowanie własne za: *Literackie spacerory po Krakowie*, <http://miastoliteratury.pl/program/literackie-spacery-po-krakowie> [17.01.2017]

¹⁰ Zob. np. *Spacerory literackie Warszawa z Sienkiewiczem*, <http://edukacja.warszawa.pl/kalendarium/13136-spacery-literackie-warszawa-z-sienkiewiczem> [07.03.2017], *Zapraszamy na jesienne spacerory Szlakiem literackiej ścieżki "Lalka"*, www.srodmiescie.warszawa.pl/strona-380-zapraszamy_na_jesienne_spacery_szlakiem.html [07.03.2017]

¹¹ Zob. *Spacerory Literackie. Rekordowe lato alternatywnych spacerów po Gdańsku!* www.gdansk.pl/wydarzenia/Spacerory-Literackie,w,17661 [07.03.2017]

¹² Zob. *Spacerory literackie*, <http://teatrnn.pl/domslow/spacery-literackie> [07.03.2017]

¹³ Zob. *Bydgoskie: śladem poezji*, www.tylkotorun.pl/bydgoskie-sladem-poezji [07.03.2017]

¹⁴ Zob. np. *Spotkania Pod Gryfami Oraz Spacerory Literackie*, www.infocentrum.wroclaw.pl/index.php/home/archiwum-wydarzen/299-spotkanie-pod-gryfami?date=2016-10-19-16-00 [07.03.2017]

Cykliczne spacery literackie zostały także ujęte w Programie „Kraków – Miasto Literatury UNESCO”. Podtrzymano chęć ich dotychczasowej organizacji, wpisując je zarazem w trzeci obszar strategiczny „Kreowanie postaw czytelniczych”. W spacerach literackich dostrzeżono szansę na promocję czytelnictwa, głównie wśród mieszkańców, tworzenie możliwości aktywnego uczestnictwa w kulturze i wpływu na kreowanie tożsamości miasta i mieszkańców poprzez literaturę [Uchwała nr XXXVII/632/16 Rady Miasta Krakowa 2016, s. 4]. Tym samym potwierdzono potrzebę ich organizacji, wskazując główną grupę docelową, czyli mieszkańców Krakowa, chociaż bez wątplenia mogą one stanowić także atrakcyjną ofertę turystyczną.

Wyniki badań

Badanie odbiorców oferty spacerów literackich zostało przeprowadzone ze względu na chęć poznania ich uczestników i konieczność podnoszenia jakości świadczonych usług. Poza celem *stricte* utylitarnym badanie nakierowane jest na wypełnienie luki badawczej w zakresie znajomości uczestników turystyki literackiej, w odpowiedzi na apel A. Stasiaka [2009, s. 228], który pisał: „Istnieje pilna potrzeba podjęcia badań naukowych na temat rzeczywistych motywacji tego typu podróżnych [literackich – przypis A.P], proporcji między wyróżnionymi grupami turystów, kierunków i celów wyjazdów itp. Problematyka ta w Polsce pozostaje na razie niewystarczająco rozpoznana”. Jako że badania tego typu do tej pory nie były w Polsce prowadzone, niniejszy artykuł może stanowić wstęp do zainteresowania tą tematyką. Przy czym należy zaznaczyć, że do uzyskania pełnej charakterystyki turysty literackiego zebrane dane należałoby porównać np. z wynikami ankiet prowadzonych na festiwalach literackich.

Podstawę artykułu stanowią badania ankietowe. Dobór próby w badaniu miał charakter dostępnościowy – autorka od kilku lat oprowadza zainteresowanych po literackich ścieżkach Krakowa, zatem badanie oprócz charakteru ilościowego (ankiety) poparte jest także danymi jakościowymi (obserwacja i opinie uzyskane od uczestników spacerów). Kwestionariusze były wypełniane przez respondentów po zakończeniu każdego spaceru literackiego, przy czym przyjęto założenie, że każdy ze spacerowiczów może wypełnić ankietę tylko raz w trakcie trwania całego badania (od kwietnia do października 2016). Pod uwagę wzięto tylko tych uczestników spacerów literackich, którzy sami zgłaszali chęć udziału w tym wydarzeniu (a więc potencjalnych turystów indywidualnych), pominięto zatem zupełnie grupy szkolne oraz grupy seniorów (choćby spacer dla nich również były organizowane w 2016 roku). Główną przesłanką do takiego zawężenia grupy respondentów było przeświadczenie, że brak dowolności wyboru (przymus udziału w wypadku grup szkolnych, lub wybór z istniejącej oferty zajęć w przypadku zorganizowanych grup seniorów) mógłby zakłócić wyniki badań.

Badania ankietowe miały dostarczyć informacji dotyczących:

- zadowolenia uczestników z udziału w spacerze,
- skłonności do uczestnictwa w wydarzeniu w przypadku gdyby wprowadzono opłatę,
- poziomu czytelnictwa respondentów i uczestnictwa w innych wydarzeniach literackich,
- deklarowanych chęci respondentów do udziału w różnych formach turystyki literackiej (wyjazdu do innego miasta w celu uczestnictwa w wydarzeniach lub spacerach literackich),
- samych uczestników spacerów (płeć, wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania, odczuwany dobrobyt).

W celu zapewnienia większej reprezentatywności wyników, badania prowadzone były w trakcie 14 spacerów, prowadzonych przez dwóch przewodników, organizowanych przez trzy instytucje:

- Krakowskie Biuro Festiwalowe – wszystkie spacery organizowane w 2016 roku (łącznie 11),
  - Festiwal Niezależnych Księgarni – spacer szlakiem księgarń i antykwariatów (łącznie 2),
  - kawiarnię Festiwalu Kultury Żydowskiej „Cheder” – spacer „Kazimierz dzielnicą słowa”.
- Łącznie zebrano 115 poprawnie wypełnionych ankiet.

Pierwsze pytanie jakie zadano ankietowanym dotyczyło częstotliwości ich udziału w spacerach literackich. Zdecydowana większość respondentów uczestniczy w nich od 2016 roku (blisko 80%). Dużo mniej osób, bo 16,5%, brało udział w wydarzeniu już w 2015 roku, a w 2014 roku w wydarzeniu uczestniczyło niecałe 5% ankietowanych. Drugie pytanie brzmiało: „Który raz bierze Pan/Pani udział w spacerach literackich?” Najwięcej osób (74,3%) uczestniczyło w spacerach po raz pierwszy w momencie wypełniania ankiety. Biorąc jednak pod uwagę dane jakościowe zebrane w trakcie spacerów literackich, można dodać, że wydarzenie ma stałe grono wiernych odbiorców, którzy wielokrotnie przemierzali wspólnie literackie ścieżki Krakowa. Statystki nie do końca oddają ten stan, ponieważ ankiety były wypełniane przez nich przy pierwszym udziale w spacerach literackich w 2016 roku (zatem mogło się zdarzyć, że któryś z uczestników wypełnił ankietę w kwietniu, a w spacerach brał udział regularnie do października – jednak wypełniony przez niego formularz wskazywałby, że brał udział w wydarzeniu tylko jeden raz).

Uczestnicy spacerów wysoko ocenili poziom merytoryczny oprowadzania [pyt. 3a] (średnia 4,56 w skali pięciostopniowej, gdzie 5 oznaczało ocenę najwyższą, a 1 najniższą), zaangażowanie przewodników [pyt. 3b] (średnia 4,85), a także atrakcyjność proponowanych tematów [pyt. 3c] (średnia 4,63). Najwięcej osób przyznało najwyższą notę (5), nikt nie ocenił powyższych aspektów na 1 lub 2. Nieco gorzej wypadła promocja wydarzenia [pyt. 3f] (średnia 3,94), chociaż najwięcej osób uznało ją za bardzo dobrą (38,3%), nieco mniej za dobrą (32,2%). Wysoko oceniono również organizację zapisów na spacerach [pyt. 3g] (średnia 4,59), uznając ją najczęściej za bardzo dobrą.

Długość trasy [pyt. 3d] i tempo zwiedzania [pyt. 3e] również oceniane były w pięciostopniowej skali. Jednak nota 1 oznaczała, że spacer był zbyt krótki/tempo zwiedzania zbyt wolne; nota 5, że spacer był zbyt długi/tempo zwiedzania zbyt szybkie. Ocenienie spaceru na 3 oznaczało zatem, że zarówno dystans, jak i szybkość przemieszczania się były bez zarzutu. Średnio długość trasy została oceniona na 3,49, a tempo zwiedzania na 3,54. Najwięcej osób uznało zarówno długość trasy, jak i tempo zwiedzania za optymalne.

Warto dodać, że oceny w zasadzie nie różnią się pomiędzy spacerami prowadzonymi przez poszczególnych przewodników [pyt. 3a-3e], oraz organizowanymi przez różne instytucje [pyt. 3f-3g].

Kolejne pytanie [pyt. 4] zadane respondentom dotyczyło motywacji do wzięcia udziału w wydarzeniu. Wyniki zostały zaprezentowane na rycinie 1. Respondenci mogli wskazać wszystkie właściwe odpowiedzi z podanej listy lub wpisać własną. Najwięcej z nich za powód uczestnictwa w wydarzeniu uznało chęć poznania literackich historii związanych z miastem (II odpowiedź – 78,3%), nieco mniej wskazało na zainteresowanie historią i zabytkami Krakowa (III odpowiedź – 68,7%) oraz możliwość aktywnego spędzenia wolnego czasu (I odpowiedź – 60%). Wszystkie trzy motywacje za istotne uznało 13% osób, na dwa czynniki wskazało 39,1% osób (I i II – 2,6%; I i III – 14,8%; II i III – 21,7%), pozostałe wybrały tylko jedną z nich. Wśród dodatkowych motywacji respondenci wskazywali zwykle zainteresowanie konkretną książką, okresem lub autorem:

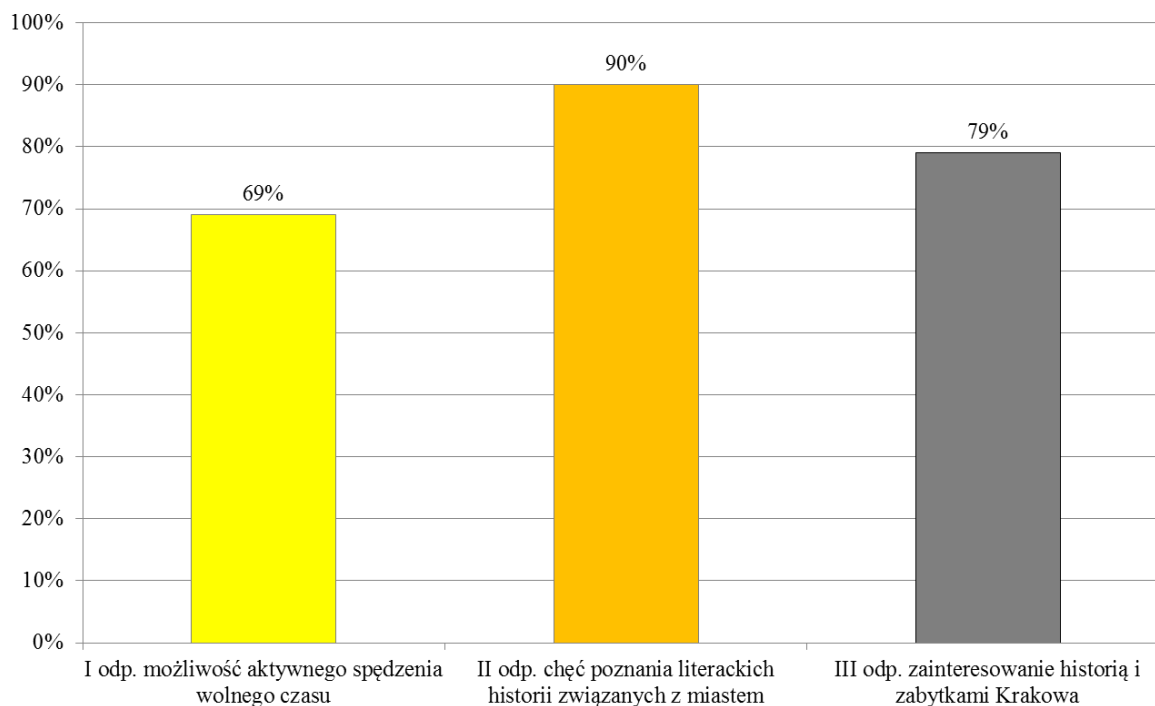
- „Uwielbiam klimat krakowskiej Młodej Polski” [A_05¹⁵]
- „Postać Stanisława Lema” [A_21]
- „Zdobycie informacji związanych z literatami” [A_24]
- „Syn, który jest wielbicielem książek o prof. Gąbce” [A_39]

¹⁵ A_XX – symbolizują kolejne numery wypełnionych ankiet

- „Zainteresowanie literaturą i kulturą w ogóle” [A_49]
- „Chęć poznania kultury żydowskiej” [A_64]
- „Chęć poznania nowych księgarni i uzyskania informacji o wcześniej mi znanych” [A_66]
- „Anegdotki, legendy, smaczki :)” [A_92]

Widać zatem, że najważniejszym powodem decydującym o udziale w wydarzeniu była chęć pogłębienia wiedzy, szczególnie o literaturze, ale także o historii Krakowa, w mniejszym stopniu był to wybór podyktowany chęcią wyjścia w wolnym czasie.

Z jakich powodów zdecydował(a) się Pan/Pani wziąć udział w spacerze literackim?

Ryc. 1. Motywacje do wzięcia udziału w spacerze

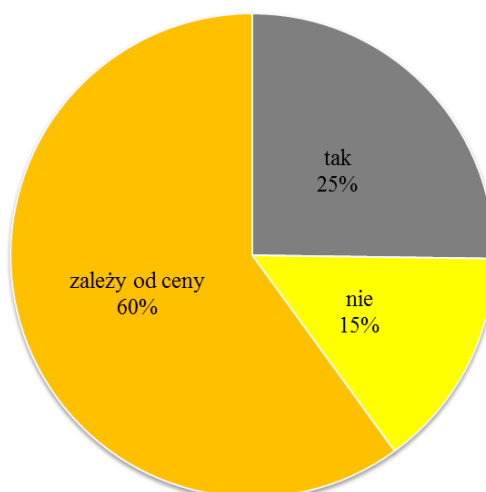
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Ankietowani najczęściej czerpali informacje o spacerach z internetu (46%). Blisko jedna czwarta respondentów o spacerze dowiedziała się od znajomych, co wiąże się też z wysoką notą jaką uczestnicy wystawiają wydarzeniu – widać, że zadowolenie przekłada się także na promocję i zachęcenie innych do udziału w nim. Rola mediów społecznościowych w tym aspekcie jest mniej istotna, z tego źródła korzystało 15,7% ankietowanych; o połowę mniej informację o spacerach znalazło w prasie drukowanej. Jako inne źródła informacji wskazywano np. radio lub ulotkę informacyjną.

W kolejnym pytaniu badano chęć udziału w spacerach literackich gdyby wprowadzono odpłatność. 25% respondentów uznało, że w takim wypadku bezwzględnie wzięłoby udział w wydarzeniu, przeciwnego zdania było 15% badanych. Większość osób odpowiedziała jednak, że ich decyzja uzależniona byłaby od ceny [ryc. 2]. Respondenci skłonni uiścić opłatę za udział w spacerach lub uzależniający swoją decyzję od wprowadzonej stawki mieli zaproponować wysokość opłaty. Wahalała się ona od 5 do 30 zł. Średnio badani byliby skłonni zapłacić za oprowadzanie 12,55 zł, najczęściej udzielano odpowiedzi 10zł. Nie jest to wysoka kwota, ale porównywalna z biletami wstępu do innych instytucji kultury, takich jak kina czy muzea. Pozytywny jest sam fakt, że odbiorcy są skłonni zapłacić za usługę, szczególnie ze względu na fakt, że większość wydarzeń związanych z literaturą i promocją czytelnictwa jest darmowa, może to wiązać się z ich wysokim zadowoleniem z uczestnictwa w wydarzeniu.

Czy byliby/byłaby Pan/Pani zainteresowany udziałem w spacerach literackich, jeśli wiązałoby się to z odpłatnością?

Ryc. 2. Skłonność uczestników do uiszczenia opłaty za udział w spacerze literackim

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Kolejne dwa pytania zdane były w formie otwartej i dotyczyły sugestii odnośnie poszerzenia tematyki o inne wątki oraz dodatkowych uwag odnośnie spacerów. W większości przypadków odpowiedzi nie zostały udzielone lub wpisano „brak uwag”. Nasuwa to wniosek o dobrej organizacji wydarzenia i odpowiedniego dostosowania oferty do potrzeb odbiorców. W nielicznych przypadkach sugerowano poszerzenie tematyki m.in. o następujące wątki:

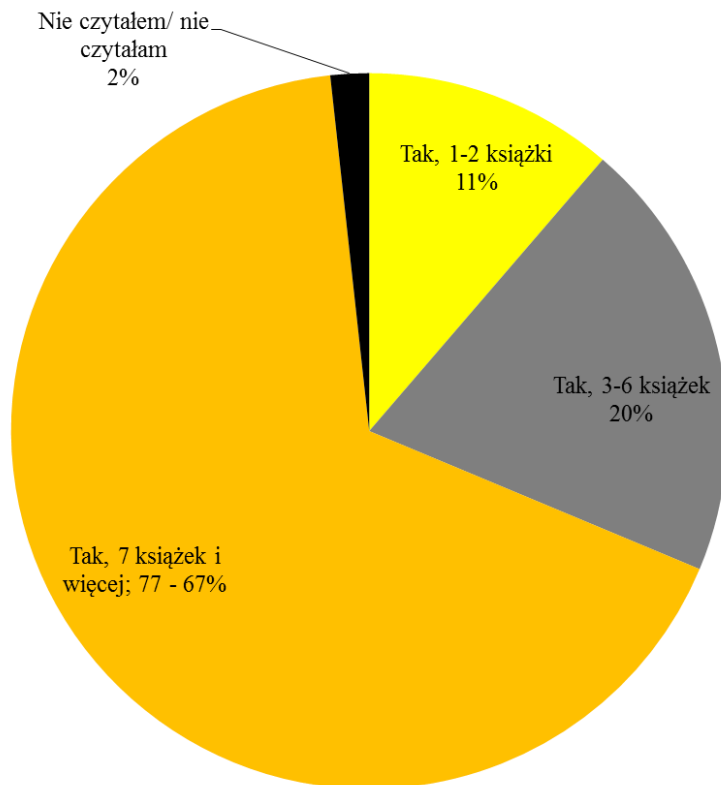
- „Halina Poświatowska w Krakowie” [A_03],
- „Śladami profesorów np. literaturoznawców, historyków literatury” [A_20],
- „Władysław Krygowski” [A_21],
- „Spacer śladami Zuzanny Ginczanki” [A_23],
- „Więcej współczesnych autorów” [A_34].

Uczestnicy spacerów literackich są grupą wymagającą, poszukującą wiedzy specjalistycznej, dotyczącej mniej znanych twórców, krótkich epizodów z życia popularnych pisarzy lub bieżącego reagowania na to co w świecie literatury jest obecnie najważniejsze. Odnośnie uwag formułowanych w stosunku do spacerów literackich wszystkie z nich były pozytywne, sugerowano poszerzenie oferty o wycieczki autokarowe, włączenie pisarzy w oprowadzanie po mieście szlakiem własnych utworów i cykliczne powtarzanie tematów.

Kolejna grupa pytań dotyczyła deklarowanej częstotliwości udziału badanych w wydarzeniach literackich i poziomu czytelnictwa wśród nich. Ogółem można stwierdzić, że ankietowani regularnie uczestniczą w wydarzeniach związanych z literaturą (np. spotkania autorskie, festiwale, dyskusyjne kluby książki, gry miejskie i inne) – zaledwie 13,9% badanych stwierdziło, że w ogóle nie uczestniczy w tego typu spotkaniach. Pozostali zadeklarowali udział przynajmniej raz w roku (19,2%), raz na pół roku (30,4%), raz na dwa miesiące (15,6%) lub raz w miesiącu (20,9%). Oprócz częstego udziału w wydarzeniach literackich, wśród ankietowanych wysoki jest też poziom czytelnictwa [ryc. 3]. Zaledwie 2% osób zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie czytało w całości lub we fragmencie, ani nie przeglądało żadnej książki (zadane pytanie było identyczne ze stawianym przez Bibliotekę Narodową w corocznie przygotowywanym badaniu na temat stanu czytelnictwa w Polsce). Warto zaznaczyć, że „czytelnicy intensywni”, czyli tacy, którzy przeczytali w ciągu ostatniego roku 7 książek i więcej stanowili aż 67% uczestników spacerów literackich. W badaniach ogólnopolskich w 2014 roku było to 11%, a w 2015 tylko 8%. W niniejszym badaniu tylko 2 osoby wskazały, że w minionym roku nie czytały żadnej książki, przy czym w skali Polski w 2014 było to 58% osób, a rok później już 63% [Michalak,

Koryś, Kopeć 2016, s. 8]. Można zatem stwierdzić, że uczestnicy spacerów literackich należą do osób, które czytają dużo książek, wyraźnie wyróżniając się tym samym na tle średniej krajowej.

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy, czytał(a) Pan/Pani, w całości lub fragmente, albo przeglądał(a) Pan/Pani jakieś książki?

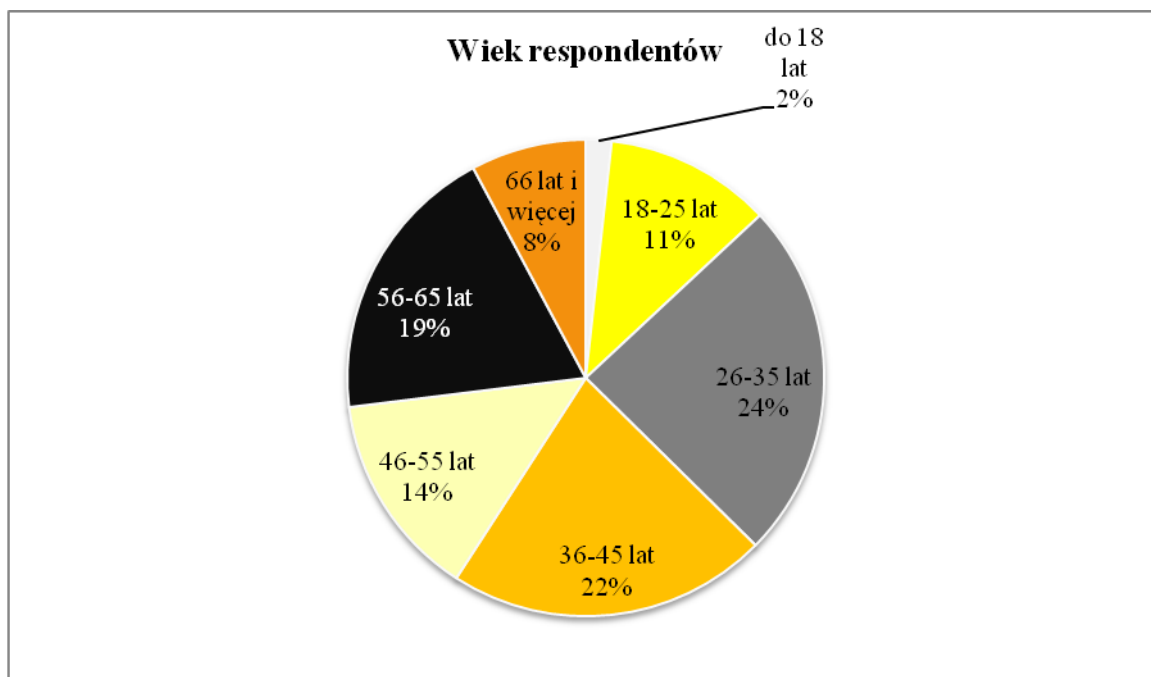

Ryc. 3. Poziom czytelnictwa wśród badanych uczestników spacerów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W kolejnym pytaniu starano się zbadać deklarowaną chęć udziału w turystyce literackiej. Blisko połowa ankietowanych zaznaczyła, że byłaby skłonna pojechać do innego miasta, żeby wziąć udział w wydarzeniu – np. spotkaniach autorskich, dyskusyjnych klubach książki, festiwalach, targach książki (49,5%) lub spacerze literackim (47,8%); około jedna piąta ankietowanych nie wyraziła takiej chęci, a jedna trzecia stwierdziła, że nie ma zdania. Przy czym duża część ankietowanych (41,7%) wyraziła chęć udziału w obu tych typach wydarzeń.

Ostatnia grupa pytań dotyczyła samych badanych. Wśród ankietowanych największą grupę stanowiły kobiety (77,4%). Struktura wiekowa została przedstawiona na ryc. 4. Inaczej niż mogłoby się wydawać odbiorcami spacerów literackich nie są uczniowie i studenci, ale osoby w przedziale wiekowym 26-45 lat, które jak można podejrzewać, zakończyły już swoją edukację, podjęły pracę zawodową, a udział w spacerach traktują jako możliwość poszerzenia wiedzy na tematy związane z historią i literaturą. Stosunkowo dużą grupę stanowią także osoby w wieku emerytalnym lub zbliżające się do niego. Przez to, że uczestnicy spacerów mogli wypełniać ankietę tylko raz, dane z metryczki mogą być zaburzone (jeśli dana osoba uczestniczyła w spacerach regularnie, to w statystykach liczony jest tylko jej pierwszy udział) – na podstawie własnych obserwacji można stwierdzić, że seniorzy stanowią dużo większą grupę uczestników wydarzenia.

Ryc. 4. Struktura wiekowa uczestników spacerów literackich

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Zdecydowana większość respondentów mieszka w Krakowie (83,5%), w mniejszej liczbie przypadków jako miejsce zamieszkania wskazano powiat krakowski (5,2%), województwo małopolskie (3,5%) lub inne miejsce (7,8%). Zatem uczestnicy spacerów to w większości krakowianie, którzy poprzez udział w wydarzeniu chcieliby pogłębić wiedzę na temat swojego miejsca zamieszkania. Turyści i jednodniowi odwiedzający stanowią zdecydowaną mniejszość. Uczestników spacerów zapytano także o wykształcenie – większość z nich posiada wyższe – 78,3% (w tym wyższe magisterskie 67%, wyższe licencjackie bądź inżynierskie 11,3%). Niewiele osób (6,1%) wskazało na to, że wciąż się uczy – co związane jest też z małym odsetkiem osób do 25 roku życia wśród respondentów. Ostatnie z zdanych pytań dotyczyło sytuacji materialnej ankietowanych – blisko połowa ocenia ją jako dobrą (49,6%). Dużo osób wskazywało także, że powodzi im się średnio/znośnie (42,6%), a 6,1% zaznaczyło, że powodzi im się bardzo dobrze. Inne odpowiedzi były marginalne, zatem sytuację materialną uczestników spacerów literackich można określić jako zadowalającą.

W szczególowy sposób przeanalizowano także odpowiedzi osób, które zadeklarowały chęć wzięcia udziału w wyjazdach związanych z turystyką literacką (dwa razy odpowiedziały pozytywnie w pytaniach dotyczących chęci wyjazdu do innego miasta by wziąć udział w wydarzeniu oraz spacerze literackim). Dane nie różnią się zbytnio od wyników ogólnych. Nieco więcej osób (o 6,3%) deklaruje chęć wniesienia opłaty za usługę przewodnicką dot. spacerów literackich, może to być jednak związane z faktem iż statystycznie więcej osób spośród tej grupy ocenia swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą.

Dokonano także analizy odpowiedzi udzielonych przez osoby zamieszkałe poza Krakowem (a więc potencjalnych turystów literackich – 19 respondentów). Wśród tej grupy dominującym powodem udziału w spacerze literackim było zainteresowanie historią i zabytkami miasta (63,2%). Chęć aktywnego spędzania wolnego czasu zadeklarował taki sam odsetek ankietowanych jak ten, który za dominujący uznał motyw związany z poznaniem literackich historii miasta (52,6%). Jeśli już byłiby oni skłonni zapłacić za udział w spacerach literackich, to deklarowana opłata była o jedną czwartą wyższa od ogólnej średniej (15,75 zł). Jednakże około 10% osób mniej deklaruwało chęć wyjazdu do innego miasta, żeby wziąć udział w spacerze lub wydarzeniu literackim. Można stąd wysunąć wniosek, że udział

w spacerze nie był dla nich głównym motywem przyjazdu do miasta, lecz wzięli oni w nim udział przy okazji wizyty w Krakowie.

Podsumowanie

Podsumowując wyniki badań pod kątem poprawy jakości oferowanych usług należy zaznaczyć, że uczestnicy spacerów w większości są bardzo zadowoleni zarówno z poziomu merytorycznego, jak i organizacyjnego. Proponowana oferta spełniała ich oczekiwania, co widoczne było w niewielkiej liczbie sugestii dotyczących nowych tematów spacerów. Wysoki odsetek osób, które o spacerach dowiedziały się od znajomych, potwierdza również tezę o dużej satysfakcji uczestników, która ponadto przekłada się na rekomendację wydarzenia innym osobom. Poprawy wymagałyby jedynie działania promocyjne, chociaż braki w tym zakresie po części wynikają z ogromnego zainteresowania spacerami, które niekiedy przekracza liczbę wolnych miejsc. Oprócz rekomendacji znajomych, uczestnicy jako główne źródło wiedzy o spacerach wskazują internet, warto więc położyć nacisk na to by informacje o wydarzeniu były prezentowane na możliwie dużej liczbie portali internetowych, podane w atrakcyjnej formie i kompletne. Chociaż mniejszą rolę w promocji odgrywiają media społecznościowe, nie należy jednak zupełnie rezygnować z obecności w nich, traktując je raczej jako alternatywne źródło wiedzy w stosunku do stron internetowych i prasy drukowanej. Ze względu na skłonność uczestników do wniesienia opłaty za usługę przewodnicką, postulowane jest jej ustanowienie w symbolicznej formie (5-10 zł). Potencjalnie mogłoby to zmniejszyć liczbę osób, które mimo deklarowanej (i potwierdzonej) chęci udziału w spacerze nie zjawiają się na nim, blokując jednocześnie miejsce osobom wpisanym na listę rezerwową. W związku z tym, że uczestnicy spacerów literackich dużo czytają i często uczestniczą w wydarzeniach literackich, można wykorzystać ten aspekt promując wśród nich ofertę związaną z rynkiem książki, np. rozdając ulotki dotyczące bieżących wydarzeń lub ustnie – rekomendując ciekawe inicjatywy.

Uczestnikami spacerów literackich w zdecydowanej większości są mieszkańcy Krakowa i okolic, stąd nie można określić ich mianem turystów, bardziej odpowiednie jest zatem użycie określenia spacerowicze. Nie umniejsza to jednak roli jaką wydarzenie potencjalnie może odgrywać w rozwoju turystyki literackiej, ponieważ blisko 50% ankietowanych wyraża zainteresowanie udziałem w różnych jej formach (wyjazd do innego miasta w celu uczestnictwa w spacerze lub wydarzeniu literackim). Ponadto wysoka satysfakcja obecnych uczestników spacerów literackich może skutkować tym, że zachęcą oni swoich znajomych z innych miast do wzięcia udziału w tym wydarzeniu i poznania Krakowa od nieco innej strony. W czasach intensywnego rozwoju turystyki kulturowej kreowanie oferty, która spotyka się z zainteresowaniem mieszkańców, a zatem autentycznej, jest szczególnie ważne. Udział mieszkańców w jakimś wydarzeniu nie wyklucza uczestnictwa turystów, wręcz przeciwnie – chętniej partycypują oni w czymś, co odpowiada na rzeczywiste potrzeby i nieszablonowo przedstawia dane miejsce. Takie działania wpisują się też w założenia turystyki zrównoważonej. Ponadto oprócz zysków natury ekonomicznej przyczyniają się do rozwoju wiedzy mieszkańców o własnym regionie oraz umocnienia ich kapitału społecznego i kulturowego. Warto dodać, że Kraków odgrywa też szczególną rolę w kontekście dziedzictwa literackiego całego kraju – bowiem tu przez wiele wieków koncentrowały się działania kulturotwórcze związane z literaturą, a twórczość wybitnych pisarzy związanych z miastem jest istotnym elementem tożsamości kulturowej wszystkich Polaków. Można więc stwierdzić, że miasto jest predysponowane do odegrania ważnej roli w zakresie rozwoju krajowej turystyki literackiej, a w przypadku kilku twórców (w szczególności noblistów), jego znaczenie urasta do rangi międzynarodowej.

Charakteryzując uczestników spacerów literackich, warto zwrócić uwagę na ich wysoki poziom wykształcenia, wysoki poziom uczestnictwa w wydarzeniach literackich (udział przynajmniej raz w roku zadeklarowało blisko 86% badanych) i zdecydowanie przekraczający średnią poziom czytelnictwa (w zasadzie nie ma wśród nich osób, które nie czytają książek, a aż 67% respondentów należy do grupy tzw. czytelników intensywnych – czyli takich, które w ciągu roku przeczytały więcej niż 7 książek). Są to osoby wymagające, poszukujące specjalistycznej wiedzy – wyraźnie jest to widoczne w tematyce proponowanych spacerów. Zwykle mieszczą się w przedziale wiekowym 25-45 lat i określają swój poziom dobrobytu jako zadowolający lub średni. Dominującą motywacją do wzięcia udziału w wydarzeniu jest chęć poszerzenia wiedzy z zakresu literatury związanej z Krakowem, uczestnicy spacerów traktują je jako część oferty literackiej miasta. Z kolei u osób przyjezdnych wyraźnie widoczne jest większe nastawienie na turystyczny aspekt wydarzenia – w większości chcą oni poznać historię i zabytki miasta.

Biorąc pod uwagę powyższą charakterystykę, rekomenduje się dalszy rozwój oferty spacerów literackich, zarówno poprzez organizację wydarzeń dotyczących poszczególnych autorów/nurtów literackich, jak i oferty przekrojowej. Jako że dla większości przyjezdnych udział w spacerze literackim prawdopodobnie nie był głównym motywem przyjazdu do miasta, postuluje się stworzenie całościowych pakietów, które zmotywowałyby turystów indywidualnych do zatrzymania się w mieście na dłużej. Oferta spacerów literackich mogłaby zostać połączona z udziałem w innego typu wydarzeniach literackich, zwiedzaniu muzeum (np. Muzeum Młodej Polski – Rydlówka lub wystawy „Szufłada Szyborskiej”) oraz powiązana ze zniżką na nocleg i wyżywienie, jeśli to możliwe w miejscach związanych w jakiś sposób z literaturą (a takich w Krakowie nie brakuje). Rozwoju wymaga również oferta dla grup zorganizowanych – np. szkolnych lub turystów z zagranicy. Kraków z pewnością posiada duży potencjał by stać się ważnym ośrodkiem turystyki literackiej w Polsce, który można rozwijać na bazie istniejącej już oferty – np. spacerów literackich. Udział w tych wydarzeniach zarówno mieszkańców, jak i turystów przyczyni się do generowania zysków zarówno natury ekonomicznej, jak i społeczno-kulturowej.

Bibliografia:

- Barbier B., 2005, *Wybrane aspekty turystyki kulturowej Francuzów*, Turyzm, nr 15/1-2
- Buczowska K., 2008, *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu
- Buczowska K., 2010, *Turystyka kulturowa*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu
- Cymańska-Garbowska B., Steblik-Właźlak B., 2013, *Podstawy turystyki. Podręcznik*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa
- Kowalczyk A., 2010, *Turystyka zrównoważona – aspekty kulturowe*, [w:] Z. Młynarczyk, I. Potocka, A. Zajadacz (red.), *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki. Tom VI. Turystyka zrównoważona*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 19-30
- Kubicki P., *Kraków: od miasta labiryntu do miasta palimpsestu*, 2015, [w:] Ł. Klimek, B. Cisowska, *Miejsce po – miejsce bez*, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
- Michalak D., Koryś I., Kopeć J., 2016, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2015 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa
- Mikos von Rohrscheidt A., 2011, *Klasyczne i nowoczesne formy zorganizowanego zwiedzania miasta*, [w:] A. Mikos von Rohrscheidt (red.), *OBCY W POZNANIU. Historyczna metropolia jako ośrodek turystyki kulturowej*, Wydawnictwo Kultour.pl, Poznań/ PROKSENIA, Kraków, s. 139-183
- Pudełko A., 2014, *Turystyka literacka w Małopolsce*, „Turystyka kulturowa”, nr 9/2014, s. 75-91.
- Rybicka E., 2014, *Geopoetyka. Przestrzeń i miejsce we współczesnych teoriach i praktykach literackich*, Wydawnictwo Universitas, Kraków

- Stasiak A., 2009, *Turystyka literacka i filmowa*, [w:] K. Buczkowska, A. Mikos von Rohrscheidt (red.), *Współczesne formy turystyki kulturowej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, s. 223-265
- Uchwała nr CXXI/1965/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 listopada 2014 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Turystyki w Krakowie na lata 2014-2020*
- Uchwała nr XXXVII/632/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 17 lutego 2016 r. w sprawie przyjęcia programu Kraków – Miasto Literatury UNESCO*
- Ustawa o usługach turystycznych z dnia 29 sierpnia 1997 r. Dz.U. 1997 nr 133 poz. 884*
- Wöhler K. *Marktorientiertes Tourismusmanagement: Tourismusorte – Leitbild*
- Zmyślony P., 2001, *Literatura jako podstawa tworzenia produktu turystycznego*, „Problemy turystyki”, nr 24 (1-2/2001), s. 21-31

Strony internetowe

- Bydgoskie: śladem poezji*, www.tylkotorun.pl/bydgoskie-sladem-poezji [07.03.2017]
- Literacki Kraków. Spacer po literackim Krakowie prowadzi Łukasz Orbitowski*, www.empik.com/kultura/apostrof/wydarzenie/literacki-krakow [07.03.2017]
- Literackie spacerunki po Krakowie*, <http://miastoliteratury.pl/program/literackie-spacerunki-po-krakowie> [17.01.2017]
- Spacer literacki z Jackiem Dehnelem i Piotrem Tarczyńskim!* <http://miastoliteratury.pl/rozdarta-zaslona-literacki-spacer-z-jackiem-dehnelem-i-piotrem-tarczynskim> [07.03.2017]
- Spacerunki literackie Warszawa z Sienkiewiczem*, <http://edukacja.warszawa.pl/kalendarium/13136-spacerunki-literackie-warszawa-z-sienkiewiczem> [07.03.2017],
- Spacerunki literackie*, <http://teatrnn.pl/domslow/spacerunki-literackie> [07.03.2017]
- Spacerunki Literackie. Rekordowe lato alternatywnych spacerów po Gdańsku!* www.gdansk.pl/wydarzenia/Spacerunki-Literackie,w,17661 [07.03.2017]
- Spacerunki śladami Kacpra Ryxa i nie tylko*, <http://kacper-ryx.home.pl/spacer-po-krakowie> [07.03.2017]
- Spotkania Pod Gryfami Oraz Spacerunki Literackie*, www.infocentrum.wroclaw.pl/index.php/home/archiwum-wydarzen/299-spotkanie-pod-gryfami?date=2016-10-19-16-00 [07.03.2017]
- Zapraszamy na jesienne spacerunki Szlakiem literackiej ścieżki "Lalka"*, www.srodmiescie.warszawa.pl/strona-380-zapraszamy_na_jesienne_spacerunki_szlakiem.html [07.03.2017]

Tourists or walkers?

An attempt to the characteristic of participants of literary walks

Key words: literary tourism, literary walks, Kraków

Abstract

In 2013 Krakow became a part of the UNESCO Creative Cities Network as a city of literature. As a result, the range of literature events systematically increased. Among others literary walks are being organized by a few cultural institutions in the city. It is a kind of guided tour through the city's nooks and crannies connected with writers, books and other important literary events. The main aim of this article is to present the results of an audience survey designed to gather knowledge about the participants of literary walks, and to fill the research gap about potential literary tourists. In the introduction the literary walks are presented through the theoretical concept of cultural tourism. Furthermore results of the audience survey, conducted from April to November 2016, are shown. The findings are complemented by a participant observation accomplished during guiding groups and individuals. In the end recommendations for further actions are presented.

Załącznik 1. ANKIETA DOTYCZĄCA SPACERÓW LITERACKICH

Szanowni Państwo,

zwracam się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety mającej na celu zbadanie poziomu zadowolenia ze spacerów literackich oraz poznanie profilu turysty literackiego. Ankieta jest w pełni anonimowa, jej wypełnienie zajmie ok. 5-10 minut. Wyniki badań zostaną wykorzystane wyłącznie w celach naukowych.

Łączę wyrazy szacunku i dziękuję za wypełnienie ankiety,

Agnieszka Pudełko, doktorantka Instytutu Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego

1. Od którego roku uczestniczy Pan/Pani w spacerach literackich? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*

- 2016   2015   2014

2. Który raz bierze Pan/Pani udział w spacerach literackich? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*

- 1   2   3   4   5 lub więcej

3. Jak ocenia Pan/Pani ogólny poziom poszczególnych aspektów spacerów literackich? *Proszę wybrać jedną ocenę ze skali od 1 do 5.*

a) Poziom merytoryczny oprowadzania	niski	1	2	3	4	5	wysoki
b) Zaangażowanie przewodnika	niskie	1	2	3	4	5	wysokie
c) Atrakcyjność przedstawianych tematów	mała	1	2	3	4	5	duża
d) Długość trasy	zbyt krótka	1	2	3	4	5	zbyt długa
e) Tempo zwiedzania	zbyt wolne	1	2	3	4	5	zbyt szybkie
f) Organizacja zapisów na spacer	niesprawna	1	2	3	4	5	sprawna
g) Promocja	niezadowolająca	1	2	3	4	5	zadowolająca

4. Z jakich powodów zdecydował(a) się Pan/Pani wziąć udział w spacerze literackim? *Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe.*

- możliwość aktywnego spędzenia wolnego czasu
 zainteresowanie historią i zabytkami Krakowa
 chęć poznania literackich historii związanych z miastem
 inne (jakie?) .....

5. Skąd dowiedział(a) się Pan/Pani o spacerach literackich? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*

- znajomi
 Internet
 prasa drukowana
 media społecznościowe np. Facebook
 inne (jakie?) .....

6. Czy byłby/byłaby Pan/Pani zainteresowany udziałem w spacerach literackich, jeśli wiązałoby się to z odpłatnością? *Proszę wybrać jedną odpowiedź.*

- tak   nie   zależy od ceny

6a. Jeśli tak, to ile byłby/byłaby Pan/Pani w stanie zapłacić? *Proszę podać przybliżoną kwotę.*

..... zł

